

Scholarly Commons @ UNLV Boyd Law

Scholarly Works

Faculty Scholarship

2008

Ketubah, the Marriage Contract under Jewish Law, and Its Application in Secular Legal Systems

Marketa Trimble

University of Nevada, Las Vegas – William S. Boyd School of Law, marketa.trimble@unlv.edu

Follow this and additional works at: <https://scholars.law.unlv.edu/facpub>

Part of the [Family Law Commons](#), and the [Religion Law Commons](#)

Recommended Citation

Trimble, Marketa, "Ketubah, the Marriage Contract under Jewish Law, and Its Application in Secular Legal Systems" (2008). *Scholarly Works*. 562.

<https://scholars.law.unlv.edu/facpub/562>

This Article is brought to you by the Scholarly Commons @ UNLV Boyd Law, an institutional repository administered by the Wiener-Rogers Law Library at the William S. Boyd School of Law. For more information, please contact youngwoo.ban@unlv.edu.

Ketuba, manželská smlouva podle židovského práva, a její použití v sekulárních právních systémech ¹

Markéta Trimble Landová

I. Úvod

Židovské právo se vyznačuje nesmírnou vitálností, se kterou překonává tisíciletí. Aniž by se potřebovalo opírat o existenci státní moci, vyvíjí se s dobou a přetváří se, aby poskytl pravidla židům na celém světě. V některých právních oborech neexistence židovského státu jistě vedla k zaostávání,² avšak jiné obory se v židovských obcích rozvíjely bohatě. Mezi ně patřilo právo manželské a rodinné, které se používalo i v podmínkách diaspory. Ketuba, která existuje v židovském právu více než 2000 let, je jedním z dokladů této životaschopnosti; jde o jeden z institutů, které jsou v židovském právu stále živé a dále rozvíjené.

Tato stať přibližuje institut ketuby a její použití v současných sekulárních právních systémech jako příklad možného smírného soužití předpisů práva náboženského společenství a práva státního.

II. Ketuba

Hebrejské slovo ketuba pochází z kořene *kata*v³ a doslova znamená „co je psáno“. Označuje se jím psaná smlouva, uzavíraná podle židovského manželského práva, která stanoví povinnosti manžela vůči jeho manželce včetně výše jejího finančního zajištění v případě zániku manželství smrtí manžela nebo rozvodem. Ketuba byla od počátku konstruována jako forma právní ochrany manželky; v dobách, kdy byl možný rozvod proti vůli manželky, byla nástrojem znesnadnění

¹Tato stať vychází z disertační práce *Ketuba (manželská smlouva podle židovského práva)*, kterou autorka obhájila na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v roce 2001 pod vedením profesora JUDr. J. R. Tretery.

²Např. v oblasti židovského trestního práva.

³Jde o kořen *kav* – *tav* – *vet*.

rozvodu pro manžela,⁴ avšak přetrvala i po rozhodnutí R. Geršoma, duchovního otce aškenázského židovstva, o nemožnosti rozvodu proti vůli manželky.

Okamžik historického vzniku ketuby není zcela jasný.⁵ V páté knize Mojžíšově je sice zmíněn rozvodový list, ale není v něm doložena existence psané manželské smlouvy. Zato se tu objevuje první zmínka tří základních povinností manžela vůči manželce – povinnost manželku živit, šatit a zajišťovat manželská práva.⁶ První zmínka o psané manželské smlouvě se nachází v Apokryfech z doby přibližně 3. nebo 4. století př. o. l.⁷ Několik ketub z let 449–420 př. o. l. bylo nalezeno mezi aramejskými papyrovými dokumenty židovské vojenské kolonie v Elefantině blízko jižní hranice Egypta. Předpokládá se, že k velkému rozvoji ketub přispělo první babylonské vyhnanství v 6.–5. stol. př. o. l.,⁸ které židům umožnilo seznámit se s vyspělým pohledem Babyloňanů na význam a využití právních dokumentů.

Na tomto místě je příhodné dodat, že prapočátek židovského sňatku měl rysy smlouvy – nevěsta byla při zasnoubení pořizována za kupní cenu mohar,⁹ kterou platil ženich otci nevěsty. Šimon ben Šetach,¹⁰ předseda Sanhedrinu,¹¹ kolem roku 70 př. o. l. určil, že se mohar stane částkou zastavenou na manželově majetku,¹² v ketubě stanovenou základní sumou, kterou má manžel (nebo jeho dědici)

⁴Ket. 10a.

⁵Ket. 10a, 82b: „moudří mužové dlouho před Šimonem ben Šetachem zavedli ketubu pro dcery Izraele“. Ket. 56a.

⁶II. M: 21,10–11.

⁷Tobit: 7,14; *Ketubah: The Jewish Marriage Contract, Art Gallery of Ontario*, 1980, s. 12; *Mazal Tov*, Catalogue No. 355, Israel Museum Products, 1993, s. 11.

⁸Viz LANDOVÁ, Markéta, *Židovské právo*, diplomová práce, 1997, s. 12–13.

⁹Viz II. M 22,15–16, I. M 24,53, Oz. 3,2.

¹⁰Šimon ben Šetach žil v 2.–1. stol. př. o. l., dosáhl návratu farizejů, kteří byli vyhnaní do Egypta. Je představován jako ten, kdo obnovil lesk Tóry (Kid. 66a); Ket. 4,7; Ket. 82b.

¹¹Sanhedrin byl soudem o 71 soudcích, který interpretoval židovské právo a vydával uzákonění, která byla považována za závazná pro celý židovský svět. Viz LANDOVÁ, Markéta, *Židovské právo*, diplomová práce, 1997, s. 13, 18 a násl.

¹²Ket. VIII, 8; Ket. 10a, 82b; Šab. 14b; *The Jewish Encyclopedia*, Funk and Wagnalis Company, New York – London MDCCCXVI, Vol. VII, s. 472, 479 a Vol. XI, s. 671; *Encyclopaedia Judaica*, Verlag Eschkol A.G., Berlin, 9. Band, s. 1177–1178; Šimon ben Šetach byl veden snahou učinit rozvod složitějším. Jak píše Rabbi Avraham Weiss ve své stati *The Modern Day Agunah: In Retrospect and Prospect*: „... ketuba sloužila jako zastrašovací prostředek jednostranného rozvodu.“ WEISS, Rabbi Avraham, *The Modern Day Agunah: In Retrospect and Prospect*, v *The Prenuptial Agreement – Halakhic, Legal and Pastoral Considerations*, editoři: AUMAN, Rabbi Kenneth, HERRING, Rabbi Basil, Jason Aronson Inc. and The Orthodox Caucus, New York, 1995, <http://www.yerushalayim.net/organizations/oc/>.

vyplatit manželce v případě zániku manželství rozvodem nebo smrtí manžela. Tato částka byla stanovena podle páté knihy Mojžíšovy¹³ ve výši 200 zuzim pro pannu a 100 zuzim pro ženu již jednou vdanou.

III. Obsah ketuby

Ketuba, která nenalezla své jasné jednotné znění v Talmudu, se vyvíjela v potalmudickém období, až nakonec došla svého standardizovaného znění.¹⁴ Toto znění neslo pochopitelně posléze známky lokálních úprav, ale ty nikdy vážněji nezasáhly právně relevantní ustanovení ketuby.¹⁵ Text ketuby v českém překladu je následující:¹⁶

„Dne ... (den v týdnu), dne ... (datum) měsíce ... roku ... od stvoření světa, jak jsme zvyklí počítat, zde ve městě (obci) ... (někdy zvykem udávat jméno dvou řek, na kterých město leží, podobně jako v getu – rozvodovém listu),¹⁷ ... syn ... (hebrejské jméno ženicha) řekl této panně ... dceři ... (hebrejské jméno nevěsty): Bud' mou manželkou podle zákona Mojžíše a Izraele a já budu pro tebe pracovat, ctít tě, živit tě a starat se o tebe podle zvyku židovských manželů, kteří počestně pracují pro své manželky, ctí je, živí je a starají se o ně. A dám pro tebe stranou (mohar) 200 zuzim¹⁸ v zástavu tvého panenství, obnos, který ti náleží podle zákona Tóry, a budu tě živit, šatit a žít s tebou v manželském vztahu podle všeobecného zvyku.

A ... dcera ... (hebrejské jméno nevěsty), tato panna, souhlasila a stala se jeho manželkou. Věno, které přinesla z domu svého otce¹⁹ ve stříbře, zlatě, cennostech, šatech, potřebách pro domácnost a povlečení, bylo částky ... (100 zekukim)

¹³V.M: 22, 28–29.

¹⁴Plné znění uvádí Maimonides ve svém díle *Jad. The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472.

¹⁵Po vzniku státu Izrael se tamní vrchní rabinát rozhodl vydat standardizovaný text, který seřel místní zvyklosti různých komunit.

¹⁶K překladu byl využit anglický překlad na stránkách *The Jewish Laws of Marriage*, v *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472, anglický překlad v knize KAPLAN Aryeh R., *Made in Heaven*, Moznaim Publishing Corporation, Brooklyn, New York, 1983, s. 105–106, německý překlad v *Jüdisches Lexikon*, Jüdischer Verlag, Berlin, Band III, s. 672–674. V mnohých ketubách se ve starších dobách objevovaly i slavnostní preambule. Viz *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 476.

¹⁷Paříž je například lokalizována na řekách Seine a Bievre, Londýn na Temži a Walbrook. Popřípadě se uvádělo, u pobřeží kterého moře se město nachází. Snahou bylo eliminovat nebezpečí záměny místa uzavření smlouvy. *Encyclopaedia Judaica*, 9. Band, s. 1182–1183.

¹⁸Zde se ketuba liší podle toho, zda jde o pannu či nikoli. Viz dále.

¹⁹Může se změnit podle osobní situace nevěsty – nahrazuje se pak slovy: „z domu své rodiny“ nebo „od sebe samé“.

a ženich souhlasil, že zvýší tuto částku ze svého vlastního majetku o částku ... (100 zekukim), takže celkem to bylo ... (200 zekukim).

A tak řekl ... syn ... (hebrejské jméno ženicha) ženich: Beru na sebe a na své dědice odpovědnost za tuto ketubu, věno a dodanou částku, a to tak, že toto vše má být vyplaceno z nejlepší části mého majetku, který teď vlastním nebo později získám. To zahrnuje můj movitý a nemovitý majetek. Všechny můj majetek, i kabát na mých ramenou, nechť je zastaven navždy pro zabezpečení této ketuby a věna a dodané částky k nim.

... syn ... (hebrejské jméno ženicha) ženich vzal na sebe odpovědnost za všechny závazky z této ketuby, jak je zvykem u všech ketubot²⁰ a dodaných částek vystavených pro dcery Izraele podle pokynů našich učenců – nechť je požeňána jejich památkou! Nemá být považována za smyšlený závazek nebo za symbolický dokument.

Učinili jsme právně formální převod (kinjan) mezi ... synem ... (hebrejské jméno ženicha) ženichem a ... dcerou ... (hebrejské jméno nevěsty), touto panou, a použili právně vhodný instrument pro zajištění všeho výše uvedeného, a vše je platné a potvrzené.“

Následují podpisy dvou svědků, často i ženicha.²¹ V ortodoxním pojetí ketuba neobsahuje podpis nevěsty, která pouze vyjadřuje svůj tichý souhlas s jejím obsahem pouhým přijetím dokumentu pod baldachýnem během svatebního obřadu. V takovém případě je nutno ketubu spíše chápat jako jednostranný úkon ženicha ve prospěch jeho nastávající manželky. Ketuba se podepisuje na ženichově recepci konané před sňatkem.

Ketuba je sepsána tradičně aramejsky²² (kromě data, popisu místa a jmen osob), často hebrejsky, před samotným sňatkem. Talmud ovšem dovoluje sepsat ketubu i v jakémkoli jiném jazyku, pokud nebudou provedeny záměny nebo posuny ve významu původních termínů. Po dokončení ketuby (vepsání jmen apod.) je zvykem, že rabín nebo jeden ze svědků učiní tzv. kinjan, tedy „pořízení“, t.j. právní transakci založenou na výměně, která stvrzuje platnost ketuby.²³ Kinjan se provádí předáním kapesníku, ubrousku nebo podobného předmětu. Převzetím tohoto předmětu od osoby zastupující nevěstu se pro ženicha závazky z ketuby stávají účinnými.

²⁰Množné číslo od výrazu ketuba.

²¹Používají se hebrejská jména a podepisuje se hebrejsky.

²²*Ketubah: Jewish Marriage Contracts of the Hebrew Union College Skirball Museum and Klau Library*, The Jewish Publication Society, Philadelphia – New York 1990, s. 5.

²³KAPLAN, Aryeh R., *Made in Heaven*, 1983, s. 102.

Ke ketubě jsou někdy připojovány novodobé dodatky, které vyplývají ze snah zachovat ketubu jako skutečný právně relevantní dokument, který by byl akceptovatelný i v podmínkách současných sekulárních států. Více o nich dále v části V.

IV. Nároky z ketuby

Zpočátku ketuba skutečně obsahovala pouze povinnosti manžela, později se objevují i povinnosti ženy.²⁴ Cílem ketuby však zůstává zajištění sociálního a morálního postavení ženy.²⁵ Povinnosti manžela se odvíjejí od tří základních povinností vyjádřených v Tanachu:²⁶ povinnost živit, šatit a zaručovat manželská práva. Učenci Talmudu přidali další povinnosti manžela (např. povinnost vykoupit manželku ze zajetí, povinnost starat se o její potřeby v případě nemoci),²⁷ avšak tyto povinnosti byly v potalmudických obdobích z ketub vypuštěny.

Ketubou ve vlastním slova smyslu je částka stanovená zákonem jako minimum, které manželka obdrží od manžela nebo z jeho majetku v případě zániku jejich manželství (tedy mohar). Od doby, kdy Šimon ben Šetach zavedl do ketuby větu: „Všechno můj majetek budiž zárukou za zaplacení tvé ketuby“, existuje domněnka, že v okamžiku sňatku půjčuje manželka manželovi danou částku, kterou by jinak musel za ni zaplatit. Manžel je povinen tuto částku manželce vrátit pouze v případě zániku jejich manželství.²⁸

Od cca první poloviny 2. století o. l. se v ketubě neobjevuje jen zástava hlavní ketuby, ale i věna, tzv. nedunja.²⁹ Místní zvyk, lokální právní úprava nebo výslovné ustanovení v ketubě určuje, zda má žena v případě měnových výkyvů nárok pouze na v ketubě stanovenou částku nebo na ekvivalent její hodnoty. Jelikož se předpokládá, že manžel bude s věnem obchodovat a pomocí něho tedy zvyšovat hodnotu svého majetku, je zvykem stanovit v ketubě další částku, která manželce náleží po rozvodu nebo smrti manžela, tzv. tosefet nedunja.

²⁴Kdy přesně byly povinnosti manželky do ketuby zahrnuty, se neví. Tyto povinnosti se mohly lišit dle místních zvyků i osobního ujednání. Glenda Milrod ve svém textu v *Ketubah: The Jewish Marriage Contract* například uvádí, že v jedné z ketub se objevila dokonce povinnost manželky nepodávat manželovi k jídlu krocana.

²⁵FEUCHTWANGER, Henni, *Ketubot*, v „du“, Kulturelle Monatsschrift, 30. Jahrgang, Zürich, 1970, s. 556–565, s. 556.

²⁶II. M: 21,10 (viz výše).

²⁷*Mazal Tov*, Catalogue No. 355, Israel Museum Products, 1993, s. 11; *Jüdisches Lexikon*, Band III, s. 971; Ket. 9,1.

²⁸*Ketubah: Jewish Marriage Contracts...*, s. 5.

²⁹*Ketubah: Jewish Marriage Contracts...*, s. 5; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472.

Tato částka je většinou stanovena jako 100 % hodnoty věna nebo jako polovina hodnoty udávané agregovaně.³⁰

Částka stanovená v ketubě jako věno je sto zekukim (stříbrných kousků) pro pannu a 50, pokud nevěsta není panna. Zakuk byla velká stříbrná mince dosahující podle R. Kaplana váhy téměř pěti stříbrných dolarů. R. Kaplan také zdůrazňuje, že: „Nezáleží tedy na tom, kolik dívka do manželství přinese, ženich se zavazuje zaplatit jí zpět tuto částku.“ Tosefet nedunja se stanoví, jak zmíněno výše, jako stejná částka, tj. 100 zekukim pro pannu.

Ketuba tedy v souhrnu pro ženu – pannu v případě zániku manželství přináší:

1. mohar ve výši 200 zuzim,³¹
2. věno (nedunja) ve výši 100 zekukim,³²
3. tosefet nedunja ve výši 100 zekukim.³³

Jednalo se tedy o ekvivalent 23 814 gramů stříbra; dnes by tedy šlo o asi 10 240,- Kč.

Za ketubu ručil manžel původně jen svým nemovitým majetkem.³⁴ Později, ve snaze posílit pozici manželky a znesnadnit rozvod pro manžela byla formulace změněna na: „Všechn můj majetek, i kabát na mých ramenech, nechť je zastaven pro zabezpečení této ketuby a věna a dodané částky k nim“, a tím bylo vyjádřeno ručení i movitým majetkem. Toto opatření pochází z období geonim, tj. 6.–10. stol. o. l. V pozdějších dobách, kdy byla možnost židů nabývat nemovitosti omezována, ukázalo se toto opatření jako velmi praktické.³⁵

Pokud manžel nevlastní žádný majetek v okamžiku zániku manželství, může být teoreticky ketuba vyplacena z jakéhokoli majetku, který prodal nebo daroval od data sepsání ketuby.³⁶ Žena může zcizit svá práva z ketuby, ale nemůže svého manžela vyvázat z jeho závazku.³⁷ I v případě, že tento závazek nebyl stvrzen psaným dokumentem, je oprávněna alespoň k minimální částce.³⁸

³⁰*Encyclopedia Judaica*, Vol. X, s. 928; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472.

³¹T.j. 1 134 gramů stříbra.

³²T.j. 11 340 gramů stříbra.

³³T.j. 11 340 gramů stříbra.

³⁴Ket. VIII, 8; movitosti se nejevily vhodnou zástavou pro zajištění. *Encyclopaedia Judaica*, 9. Band, s. 1181.

³⁵*The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472; *Encyclopaedia Judaica*, 9. Band, s. 1181. Geonim viz LANDOVÁ, Markéta, *Židovské právo*, diplomová práce, 1997, s. 30 a násled.

³⁶Git. 48b, 55b; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 472.

³⁷Ket. 51a; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473; *Encyclopaedia Judaica*, 9. Band, s. 1180.

³⁸Ket. 16b.

Pokud manželka odmítá manželský styk, může jí soud pohrozit snížením nebo ztrátou jejich nároků z ketuby. Pokud její odmítání přetrvává i nadále, může k takovému potrestání dojít: pokud se žena i po pohrůzce soudu nepodvolila, byla tato skutečnost čtyři po sobě následující šabaty oznámována v synagoze. Poté byl manžel zbaven povinnosti svou odpírající manželku podporovat a po 12 měsících se s ní směl rozvést. Později však začaly být brány v úvahu i okolnosti, které manželku dovedly k takovému chování.³⁹ Pokud je odmítajícím manžel, náleží manželce zvýšení ketuby.⁴⁰ Ketuba byla navyšována soudem ve výši 36 zrněk stříbra za každý týden.⁴¹

Ke zrušení nároků z ketuby může dojít v případech, kdy dojde k rozvodu z určitých důvodů⁴²: zajímavým případem je situace, kdy se manžel rozhodne odejít z diaspory do země Izraele a jeho manželka odmítne, potom ztrácí nároky z ketuby vyplývající.⁴³ Žena ztrácí nároky z ketuby rovněž v případě, kdy se odmítá s manželem přestěhovat z jednoho místa na druhé v téže zemi nebo z jakéhokoli města v Izraeli do Jeruzaléma.⁴⁴ Muž se s ženou rozvádí, aniž by musel nést závazky z ketuby, v případech, kdy byla žena usvědčena z cizoložství, jestliže předloží manželovi jídlo rituálně nečisté, poruší své přísahy, apod.⁴⁵

Pokud zemře manželka dříve než manžel, dochází k zániku nároků z ketuby. V postalmudických dobách se však v ketubách objevují klauzule *benin dichrin* (synů dřívějšího manželství), které zvýhodňují syny z prvního manželství při dělení majetku otce po jeho smrti – ketuba a věno první ženy se přednostně vyplatí jejím synům a jen zbytek veškerého majetku se rozdělí mezi ostatní dědice.⁴⁶

Manželka je oprávněna kdykoli nárokovat pohledávku z ketuby po smrti manžela nebo po rozvodu, pokud má v rukou ketubu.⁴⁷ Pokud by neměla dokument a manželství skončilo smrtí manžela, mohla by se pohledávky domáhat pouze do lhůty 25 let počínaje dnem úmrtí manžela. Po uplynutí této lhůty by byla pohledávka považována za promlčenou.⁴⁸ Vdova přicházející uplatnit svůj

³⁹Ket. 63a; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 474.

⁴⁰Ket. 5,7; *Jüdisches Lexikon*, Band III, s. 671.

⁴¹*The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473.

⁴²Sota 4,5; Ket. 7,6; Kid. 2,5.

⁴³FEUCHTWANGER, Henni, s. 556.

⁴⁴Ket. 72a, b, 110b.

⁴⁵*The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473.

⁴⁶*Jüdisches Lexikon*, Band III, s. 671, *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473.

⁴⁷*Encyclopaedia Judaica*, 9. Band, s. 1181.

⁴⁸Ket. 87a; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473.

nárok z ketuby musí před rabínským soudem přísahat, že jí manžel nic neposkytl s úmyslem splatit její pohledávku nebo že si sama bez jeho vědomí nic nevzala z jeho majetku.⁴⁹

V. Použití ketuby v současných sekulárních právních systémech

Snad nepřekvapí, že v dnešním státu Izrael je ketuba běžně používána, protože všichni židé žijící v Izraeli smějí být sezdáni pouze v předepsaném tradičním ceremoniálu s připravenou ketubou.⁵⁰ Záležitosti ketuby jsou pak projednávány rabínskými soudy a židovské právo jich se týkající je na tyto věci aplikováno. Co však snad může čtenáře v České republice zaujmout více, je, jakého praktického upotřebení se ketubě dostává v sekulárních právních řádech jiných zemí.

1. Ketuba a problém aguna

Ideální symbióza fungování sekulárních a židovských norem vyvstává jako důležitý moment v situacích, kdy dojde ke konfliktu mezi manželi a je nutno povolát sekulární soud, aby vynutil určitá plnění očekávaná židovským právem. Zatímco ve věcech uzavření manželství stát může přenechávat plnou pravomoc náboženským institucím, rozvody jsou tradičně v rukou sekulárního státu, který – byť i uzná potřebu partnerů vypořádat se s rozvodem v rámci jejich náboženské organizace – chce mít klíčové postavení v rozhodování o rozvodu. Z pohledu židovských autorit je však rozvod podle židovského práva nezbytný, aby došlo ke skutečnému zániku manželství.⁵¹

Problémem se tak stává, když je manželství sice rozvedeno podle práva sekulárního, ale jeden z manželů odmítá vydat druhé straně rozvodový list (get) podle židovského práva. Zatímco tedy finanční plnění stanovené v ketubě se stává symbolickou záležitostí, případná doložka o příslušnosti bet dinu či jiné instituce rozhodnout o plnění z ketuby, včetně povinnosti vydat manželce rozvodový list, nepostrádá na významu ani dnes.

Tento problém s vydáním getu je označován termínem „aguna“. Rozvodový list dává manžel dobrovolně své manželce, která ho dobrovolně přijímá.⁵² Ve

⁴⁹Této přísahy jí mohli zbavit dědici. Ket. 87a; *The Jewish Encyclopedia*, Vol. VII, s. 473.

⁵⁰*Ketubah: Jewish Marriage Contracts...*, s. 26; GINOSSAR S.: *Israel Law: Components and trends*, *Israel Law Review*, Vol. 1, 1996, No. 3, The Israel Law Review Association, s. 380–395, s. 391.

⁵¹POVARSKY, Chaim, *Intervention by Non-Jewish Courts in Jewish Divorces*, *Jewish Law Report*, Touro College Law Center, srpen 1994, <http://www.tourolaw.edu/Publications/JewishLaw>.

⁵²Viz V. M: 24,1.

starých dobách se slovem aguna označovaly ženy, jejichž manželé byli nezvěstní, a tudíž jim nemohli vydat get, a ony se proto nemohly znovu provdat. Později se takto začaly označovat i ty případy, v nichž manžel z jakéhokoli důvodu odmítal manželce get vydat, ačkoli měla závažný důvod k rozvodu. Nejen ženy se mohou cítit býti poškozeny. Může nastat i opačná situace, kdy žena odmítá get přijmout, a uvrhá tím manžela do nepříjemné pozice. Pozice manžela je teoreticky jednodušší o to, že v případě, kdy manželka odmítá přijmout get, může se obrátit na 100 rabínů, a pokud obdrží jejich požehnání, může se oženit s jinou ženou, aniž by se rozvedl s první.⁵³ Toto řešení není rozhodně jednoduché, a tak se objevují i spory, v nichž manžel požaduje po manželce, aby dobrovolně převzala get (viz dále).

V dobách diaspory s bet-dinem s občanskoprávní jurisdikcí nad židy se aguna mohla obrátit na takový bet-din se stížností na svého manžela. Jestliže bet-din rozhodl v její prospěch, měl většinou dostatečnou autoritu k řešení jejího problému.⁵⁴ Situace se ztížila jak po okleštění práv bet-dinu, tak v okamžiku vzniku rozptýlené diaspory po druhé světové válce. V Izraeli je situace výjimečná, neboť tam existuje možnost bet-dinu potrestat odpirajícího manžela: je znám případ, kdy takový muž strávil více než třicet let ve vězení, a jiný případ, kdy byl muži odebrán řidičský průkaz do doby, než vydá manželce get. Židovské soudy se řídí pravidlem, že „kdykoli zákon vyžaduje, aby bylo manželu přikázáno rozvést se se ženou a on to odmítne, bet-din mu uloží trest, dokud neřekne ‘chci’, a pak je get platný.“⁵⁵

Velmi často se diskutuje o tom, kdy je get ještě vydán dobrovolně, a kdy už je vynucen v rozporu s halachou. V ortodoxních komunitách je například jednou z běžných metod nátlaku na manžela vyvěšení letáčků s jeho portrétní fotografií a textem objasňujícím spor. Ve chvíli, kdy bet-din v diaspoře není schopen případ dále řešit, může straně vydat tzv. cheter arkaot, tedy povolení k tomu, aby se strana obrátila na sekulární soud. Dále záleží na tom, jak se sekulární soud k tomuto problému zachová.

Jedním z novodobých pokusů, jak vyřešit problém aguna v prostředí sekulárního státu, v němž bet-din postrádá občanskoprávní pravomoc nad stranami, je dodatek ke ketubě, který představilo americké konzervativní židovské hnutí

⁵³Viz poznámky Chaima Povarského k jeho článku *Intervention by Non-Jewish Courts in Jewish Divorces*.

⁵⁴WEISS, Rabbi Avraham, *The Modern Day Agunah: In Retrospect and Prospect*.

⁵⁵Citováno z Maimonida v STRUM, Andrew, *Getting a Gett In Australian Courts*, Jewish Law Articles, <http://jlaw.com>.

v roce 1953. Doplněk ketuby, známý jako Liebermanova doložka, nazvaná podle Saula Liebermana,⁵⁶ profesora Židovského teologického semináře konzervativního hnutí, který byl v té době hlavním expertem v oblasti konzervativního židovského práva, zní takto:

„A ve slavnostním souhlasu s jejich vzájemnou odpovědností a láskou nevěsta a ženich prohlašují: jako důkaz našeho přání umožnit jeden druhému žít podle židovského manželského práva po celý náš život připojujeme naše podpisy k této ketubě a tím souhlasíme s tím, že Beth Din of the Rabbinical Assembly a Jewish Theological Seminary of America nebo jejich náležitě ustanovení zástupci budou autorizováni radit nám ve světle židovské tradice, která požaduje od manžela a manželky, aby si vzájemně poskytli naprostou lásku a oddanost, a předvolat kteroukoli stranu na žádost druhého za účelem umožnění požadující straně žít v souladu se standardy židovského manželského práva po celý jeho nebo její život. Autorizujeme bet-din uložit takové podmínky náhrady, jaké se budou zdát přiměřené za neodpovídání na jeho předvolání nebo za odmítnutí vykonání jeho rozhodnutí.“⁵⁷

Doložka je dodnes používána, i když se setkala s kritikou jak široké odborné veřejnosti,⁵⁸ tak i z řad konzervativních.⁵⁹

Liebermanova doložka je jedním z řady pokusů vyřešit problém aguna. Jiné řešení popsal Rabbi Mayer E. Rabinowitz ve svém příspěvku na konferenci o agunot v Jeruzalémě v červnu 1998: zmiňuje speciální dokument nazývaný Tnaj bekidušin, který byl vytvořen na základě zkušeností francouzského a tureckého rabinátu. Jde vlastně o další smlouvu sepsanou nevěstou a ženichem, ve které se manžel zavazuje k vydání getu manželce do šesti měsíců ode dne sekulárního rozvodu. Pokud by jí get nevydal v této lhůtě, manželství bude považováno za neplatné. Rabbi Rabinowitz konstatuje, že pak „nedochází k hádkám ani problémům“, a dodává: „Pro ty rabíny, kteří nechtějí používat Liebermanovu doložku kvůli její závislosti na sekulárních soudech, je Tnaj bekidušin odpovědí na jejich potřebu.“⁶⁰ Je pozoruhodné, že výše uvedená myšlenka podmíněného

⁵⁶Prof. Saul Lieberman žil v letech 1898–1983.

⁵⁷Překlad podle citace v článku BLEICH, Rabbi J. David, *A Suggested Antenuptial Agreement: A Proposal in Wake of Avitzur*, Jewish Law Articles, <http://jlaw.com>.

⁵⁸Doložka je používána pouze v konzervativních ketubách.

⁵⁹Problémy spojené s doložkou prof. Liebermana popsal ve svém příspěvku na konferenci o Agunot (v Jeruzalémě roku 1998) Rabbi Mayer E. Rabinowitz – profesor Talmudu a knihovnik Židovského teologického semináře v New Yorku, člen bet-dinu konzervativního hnutí.

⁶⁰Rabbi Mayer E. Rabinowitz ve svém příspěvku popisuje rovněž případy, kdy jeho bet-din anuloval manželství. Tato praxe však není uznávána ortodoxními kruhy.

zasnoubení (sňatku) vznikla již v druhé polovině 19. století, jejím původcem byl zřejmě Rabbi Michael Weil z Paříže. Tehdy byla myšlenka zavrhnuta stejně jako pozdější pokusy o její obnovení.⁶¹

Rabbi Mordechai Willig představuje poněkud jinou podobu smlouvy, podle které manžel platí manželce denní částku podpory (výživného) po celou dobu, kdy žijí odděleně. Pokud by se žena odmítla dostavit k bet-dinu ve věci getu, manželova povinnost platit výživné by byla zrušena. Částka podpory může být stanovena fixně s tím, že se zvyšuje podle indexu spotřebitelských cen. Manžel má tedy dostatečný důvod vydat manželce get, ale „zároveň nemůže tvrdit, že jde o get me' use, tedy vynucený, a proto halachicky neplatný, get“.⁶² Tato předmanželská smlouva byla schválena bývalým vrchním sefardským rabínem státu Izrael Rabbi Ovadiah Yosefem a rovněž Americkou rabínskou radou. Kromě toho partneři podepisují také arbitrážní dohodu, ve které se manželé zavazují k řešení případného manželského sporu před určitým bet-dinem. Americká rabínská rada tuto smlouvu zmiňuje ve své rezoluci z června 1993, týkající se předmanželských smluv. Konstatuje, že do té doby byl pouze návrh R. Williga přijat jako doporučená verze.

Není jasné, kolik agunot na světě existuje. Z pochopitelných příčin židovské komunity takové údaje nerady poskytují. Je však zřejmé, že jde o velký problém: ve Spojených státech a ve Velké Británii se ženy takto postižené organizují do svépomocných spolků, objevují se svědectví o manželích požadujících po svých bývalých manželkách 10 000 až 60 000 britských liber za get.⁶³ Vzhledem k rozsahu problému se státy s velkou a politicky aktivní židovskou populací snaží problémy agunot řešit úpravami v sekulárním právu.

V roce 1983 stát New York na popud židovských organizací stanovil v novele svého zákona o rodinných vztazích (New York State Domestic Relations Law), že „strana, na jejíž podnět civilní soud zahajuje řízení o rozvodu, musí dosvědčit, že odstranila jakoukoli ‚překážku dalšího sňatku‘.“⁶⁴ Později bylo soudním

⁶¹WEISS, Rabbi Avraham, *The Modern Day Agunah: In Retrospect and Prospect*.

⁶²HERRING, Rabbi Basil, *Promoting the Prenuptial – Putting an End to the Agunah Problem*, přetištěno z Amit Woman, září 1994, s. 17–21, <http://www.yerushalayim.net/organizations/oc/>.

⁶³Ve státě New Jersey byl žalován muž, který po své bývalé manželce požadoval 25 000 amerických dolarů za vydání getu.

⁶⁴Citováno ze článku MALINOWITZ, Rabbi Chaim, *The New York State Get Bill and its Halachic Ramifications*, Jewish Law Articles, <http://jlaw.com>. Zákon problém upravuje v paragrafu 253. Celý zákon (New York State Domestic Relations Law) je možno v konsolidované podobě nalézt na internetových stránkách shromáždění státu New York: <http://assembly.state.ny.us>.

rozhodnutím ve věci *Megibow v. Megibow*⁶⁵ potvrzeno, že touto překážkou se myslí i get. Tento zákon si získal širokou podporu v židovské odborné veřejnosti, i když stále neřešil zásadní problém, jak vymoci vydání nebo přijetí getu. Pouze znemožňoval sekulární rozvod páru, v němž manžel odmítal vydat manželce get (nebo ona ho odmítala přijmout) – což bylo ale ostatně často právě to, o co vzpurné straně šlo.⁶⁶

V Kanadě se s problémem aguna pokusily vypořádat novely zákona rodinného (Family Law Act) v roce 1986 a zákona o rozvodu (Divorce Act) z roku 1990.⁶⁷ Novela formulovala paragraf 21.1 odst. 2 e) takto: „Při jakýchkoli úkonech podle tohoto zákona manžel(ka) může učinit čestné prohlášení, že písemně požádal(a) druhého partnera k odstranění všech překážek dalšího sňatku v rámci svého náboženství, odstranění, které je pod kontrolou druhého partnera.“⁶⁸

Podobná úprava existuje od roku 1996 i v Jižní Africe, kde Divorce Amendment Act⁶⁹ novelizoval původní rozvodový zákon z roku 1979 tak, že přidal paragraf 5A: „Jestliže se soudu ukáže během jednání o rozvodu, že navzdory vydání rozhodnutí o rozvodu soudem, kvůli předpisům náboženství partnerů nebo jednoho z partnerů nebudou tito moci uzavřít další manželství, pokud toto nebude rovněž zrušeno dle takových předpisů nebo pokud nebude překážka uzavření dalšího manželství odstraněna, soud odmítne manželství rozvést, ledaže je soud spokojen s tím, že partner, v jehož moci je manželství takto nechat zrušit nebo odstranit zmíněné překážky, učinil všechny nutné kroky k tomu, aby manželství bylo zrušeno nebo aby překážka byla odstraněna, nebo jestliže soud uzná jinak.“

Novela zákona státu New York, schválená v roce 1992, uložila soudci rozhodovat o otázkách rozdělení majetku manželů s ohledem na eventuální „překážku dalšího sňatku“. Tím bylo vlastně umožněno, aby soudce civilního soudu penalizoval vzpurného manžela odmítajícího vydat get formou finanční ztráty při rozdělování majetku. Tento zákon je sice novým pokusem, jak vyřešit problém vynutitelnosti povinností vyplývajících z židovského práva, ale pro některé učen-

⁶⁵161 *Misc.2d* 69, 612 *N.Y.S.2d* 758, 760 (Sup.Ct.1994).

⁶⁶Tento problém nastínila rovněž baronka Miller of Hendon ve svém vystoupení k nově navrhovanému zákonu ve Sněmovně lordů (viz dále) dne 30. června 2000, její vystoupení je k dispozici na stránkách britského parlamentu: <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk>.

⁶⁷Celý zákon, původně z roku 1986, v platné podobě se nachází na internetových stránkách kanadského ministerstva spravedlnosti: <http://canada.justice.gc.ca>.

⁶⁸Podrobnosti ke kanadskému zákonu včetně legislativního procesu a pozitivního dopadu na praxi viz FISHBAYN, Lisa, *Gender, Multiculturalism and Dialogue: The Case of Jewish Divorce*, *Canadian Journal of Law and Jurisprudence*, leden 2008, s. 71 a násl.

⁶⁹Plné znění novely lze nalézt na stránkách jihoafrické vlády: <http://www.polity.org.za>.

ce opět nastoluje otázku, zda je get platný, když by byl vynucován sekulárním soudem. Obecně se soudí, že pokud sekulární soud pouze vynucuje na manželu, aby se podřídil rozhodnutí bet-dinu, pak nejde o neplatné vynucení getu.⁷⁰

Poslední ze sekulárních úprav problému agunot je zákon Divorce (Religious Marriages) Act z roku 2002, který je platný pro Anglii a Wales. Nové ustanovení 10A, které tento zákon vkládá do původního zákona z roku 1973 (Matrimonial Causes Act), platí pro osoby, které byly sezdány buď dle židovských zvyklostí, nebo dle jiných předepsaných náboženských zvyklostí, které vyžadují, aby tyto osoby spolupracovaly v případě rozvodu manželství.⁷¹ Soud může na základě podání jedné ze stran rozhodnout, že rozhodnutí o rozvodu nebude platné do doby, než obě strany prohlásí, že učinily kroky, které pro rozvod vyžadují příslušné zvyklosti.

2. Uznání ketuby jako smlouvy v sekulárních právních řádech

Zdá se, že pokud ketuba splňuje požadavky příslušného právního řádu, může být považována za řádnou občanskoprávní smlouvu a plnění z ní může být, jako z každé jiné platné smlouvy, vynuceno sekulárním soudem. Například ve státu New York, z něhož pochází řada rozhodnutí týkajících se ketuby, soud v roce 1926 konstatoval, že „předmanželská smlouva sepsaná v hebrejštině stanovující práva daná vdově židovským právem je vynutitelná, pokud neodporuje státnímu právu.“⁷² V jiné věci soud ve státě New Jersey v roce 1981 rozhodl, že „ketuba je obdobou jakékoli předmanželské smlouvy;“⁷³ soud se v tomto případě opíral o svědectví tří ortodoxních rabinů – členů Americké rabínské rady, kteří potvrdili, že ketuba má charakter civilního kontraktu. Také v Kanadě soud uznal ketubu jako platnou občanskoprávní smlouvu, když

⁷⁰ „... jestliže sekulární soud donutí manžele vydat get, pak je tento get neplatný. Avšak pokud sekulární soud donutí manžele podvolit se rozhodnutí bet-dinu, pak je get platný.“ WEISS, Rabbi Avraham, *The Modern Day Agunah: In Retrospect and Prospect*; „Nenavrhuje se, aby civilní soudy přímo přikazovaly odpírajícímu partnerovi dát nebo přijmout get.“ STRUM, Andrew, *Getting a Gett In Australian Courts*.

⁷¹ Původně byl návrh omezen jen na židy a quakery. Vláda však upozornila, že návrh tak nebyl slučitelný s článkem 14 Evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (zákaz diskriminace). Memorandum odboru Lorda Kancelře k „Divorce (Religious Marriages) Bill“ z 6. července 2000, uveřejněné na stránkách britského parlamentu <http://www.parliament.the-stationery-office.co.uk>. Proto byl návrh pozměněn, aby zahrnoval i jiné náboženské skupiny.

⁷² Hurwitz v. Hurwitz, 215NYS 184, 216 App.Div. 362 (2 Dept. 1926), citováno podle *Jewish Law Case Summaries – Ketubah*.

⁷³ Minkin v. Minkin, 180 NJ Super 260, 434 A.2d 665 (1981), citováno podle *Jewish Law Case Summaries – Divorce*.

potvrdil rozhodnutí newyorského bet-dinu vzhledem k existující arbitrážní dohodě a spravedlivému arbitrážnímu jednání.⁷⁴

Podle Rabbiho Bleicha se případ manželů Avitzur stal vůbec prvním, ve kterém „nejvyšší soud jakéhokoli státu (ve Spojených státech) jednal v záležitosti týkající se vykonání getu.“⁷⁵ Manželé Avitzur uzavřeli sňatek v roce 1966 a v jejich ketubě byl použit výše zmíněný konzervativní doplněk. V roce 1978 byli manželé civilně rozvedeni, ale manžel se poté odmítl dostavit k bet-dinu, aby bylo rozhodnuto o rozvodu podle židovského práva. Proto se manželka obrátila na sekulární soud s žádostí, aby na jejím – pro stát již bývalém – manželu vynutil plnění z ketuby, tj. aby ho přinutil dostavit se k bet-dinu. Prvoinstanční soud⁷⁶ státu New York rozhodl ve prospěch paní Avitzur s tím, že povinnost manžela dostavit se k bet-dinu spočívá na smluvním základě. Pan Avitzur se obrátil k odvolací instanci (Appellate Division),⁷⁷ která rozhodla opačně s tím, že ketuba je pouhým liturgickým dokumentem bez opory v občanském právu. Toto rozhodnutí bylo ale následně zrušeno rozhodnutím nejvyšší newyorské instance – Court of Appeals.⁷⁸ Rovněž v případě Hirsch v. Hirsch Court of Appeals uvedl, že: „... ketuba by běžně měla opravňovat – ne méně než jakákoli jiná smlouva občanského práva – k předložení sporu nesoudnímu fóru, pokud její vynucení neporušuje ani právo ani veřejnou politiku státu.“⁷⁹

Pochopitelně že názory na výkon nároků z ketuby a nároků souvisejících sekulárními soudy nejsou jednotné; objevují se námitky, že ketuba je dokumentem čistě náboženským a vynucením nároků z ní vyplývajících by sekulární soud zasahoval do vnitřních záležitostí náboženské společnosti. Ve Spojených státech se objevila rozhodnutí, podle kterých ketuba nemůže být vykonána, protože jakékoli sankcionování ketuby státní mocí by bylo v rozporu s Prvním dodatkem Ústavy Spojených států, který zakazuje státu podporovat náboženství.

V New Jersey ve věci *Minkin v. Minkin* se soud přiklonil k názoru jednoho z rabínů, který ve svém svědectví před soudem prohlásil, že „židovské právo

⁷⁴Colman Gene C. ve své odpovědi na dotazy, které mu byly zaslány v souvislosti s článkem *Jewish Marriage and Ontario Law*.

⁷⁵BLEICH, Rabbi J. David, *A Suggested Antenuptial Agreement: A Proposal in Wake of Avitzur*

⁷⁶Supreme Court.

⁷⁷Nejvyšší soud není poslední instancí ve státě New York – naopak, jde o soud první instance, nad nímž existují ještě Appellate Division a Court of Appeals.

⁷⁸Avitzur v. Avitzur, 58 N. Y. 2d 108.

⁷⁹Citováno z článku BLEICH, Rabbi J. David, *A Suggested Antenuptial Agreement: A Proposal in Wake of Avitzur*.

nemůže být chápáno jen jako náboženské právo, ale místo toho sestává ze dvou částí – jedna upravuje vztah člověka s Bohem a druhá upravuje vztah mezi lidmi.⁸⁰ Get spadá do této druhé části, a má tudíž povahu čistě občanskoprávní a nikoli náboženskou, a proto by neměl vyvolávat konflikt s Prvním dodatkem Ústavy. Tento přístup ale zamítl soud ve věci *Aflalo v. Aflalo*⁸¹ a upozornil, že nevydání getu znemožňuje pouze další náboženský sňatek, nikoli civilní sňatek, a jakékoli rozhodnutí getu se týkající je tudíž věcí náboženskou, o níž nepřisluší sekulárnímu soudu rozhodovat. Tím se tento soud v New Jersey odklonil od názoru soudu ve věci *Avitzur v. Avitzur*, ve kterém newyorský Nejvyšší soud (Court of Appeals) rozhodl o vynucení z ketuby na základě toho, že jediné, co z ketuby vynucuje, je občanskoprávní povinnost strany dostát svému sekulárnímu závazku a dostavit se před určitou institucí. „Zvážení dalších hmotněprávních otázek souvisejících s nárokem žalobkyně na náboženský rozvod je však správně ponechán na tom fóru, které si strany vybraly pro vyřešení své věci.“⁸²

VII. Závěr

Ketuba je jedním z nejživějších institutů židovského práva; přežila tisíciletí a je používána dodnes. Může být bezpochyby zajímavou inspirací i pro sekulární svět a úvahy o úpravě manželských vztahů a poměrů při rozvodu manželství. V současné židovské diaspoře by mělo být zvaženo, zda by ideje ketuby neměly být stvrzeny v aktualizované podobě v občanskoprávním dokumentu, který by odpovídal požadavkům sekulárního státu. Tak by bylo zřejmé, že nároky z ketuby přenesené do takového dokumentu budou vynutitelné sekulárními soudy, a nebylo by nutné čekat v nejistotě, zda tyto soudy uznají ketubu jako řádnou občanskoprávní smlouvu či nikoli.

Co se týče ustanovení ketuby o výběru rozhodčího orgánu ve věci náboženského rozvodu (a vynucení rozvodového listu podle židovského práva), případný výkon tohoto ustanovení sekulárním soudem zjevně neřeší základní problém, které toto ustanovení sleduje – totiž přinutit jednu ze stran, aby vydala druhé straně rozvodový list. I když jsou v tomto ohledu novodobé úpravy sekulárního práva v zemích anglo-amerického práva pozoruhodné, nejeví se jako jednoznačně akceptovatelné všemi odbornými stranami. V podmínkách tak malé židovské komunity, jaká nyní existuje v České republice, se zdá, že společenský tlak

⁸⁰180 N. J. Super. at 265–266, 434 A.2d 665.

⁸¹295 N. J. Super. 527, 685 A.2d 523.

⁸²*Avitzur v. Avitzur*, 58 N.Y. 2d 108, 115–116.

v rámci komunity je mnohem efektivnějším donucovacím prostředkem než cokoli v moci sekulárního soudu.

Resumé

Stat' přibližuje ketubu, institut židovského práva, který je současné české odborné literatuře neznámý, její vývoj, obsah a způsob, jakým na ni reagují sekulární státy s početnou židovskou komunitou. Ketuba po staletí vývoje dospěla ke standardizovanému znění, které je doplňováno místními zvyklostmi. Navíc se objevují snahy řešit v ketubě problém aguna - problém stran, které byly rozvedeny podle sekulárního práva, ale jedna brání druhé obdržet rozvod podle židovského práva. Některé právní řády, například státu New York nebo Anglie a Walesu, na tento problém reagovaly vlastní právní úpravou, která sekulární rozvod podmiňuje splněním požadavků náboženského rozvodu. V některých případech byly ketuby, včetně doložek určujících náboženský rozhodčí orgán pro věci rozvodu, uznány jako řádné občanskoprávní smlouvy vymahatelné sekulárním soudem. V dnešní České republice je otázka vymáhání plnění z ketuby spíše věcí akademického zájmu; velikost a charakter místní židovské komunity vede k upřednostňování neformálních řešení případných sporů v oblasti manželského práva.

Summary

Ketubah, the Marriage Contract under Jewish Law, and Its Application in Secular Legal Systems

The article presents ketubah, an institute of Jewish law that is unknown in the current Czech academic literature; it describes its evolution and content, and the manner in which secular countries with large Jewish communities deal with it. Throughout the centuries ketubah achieved a standardized format that has been adjusted to local customs. Additionally, there are attempts to use ketubah to solve the problem of agunah – the problem of parties who have obtained a secular divorce but not a divorce under Jewish law because the other party prevented it. Some legal systems, such as those of the State of New York and of England and Wales, have addressed the problem by adopting legislation that conditions secular divorce upon the granting of a religious divorce. In some instances ketubot have been accepted as regular civil law contracts enforceable by a secular court, including the clauses that designate religious arbitration for divorce matters. In the Czech Republic the question of enforceability of obligations stemming from ketubot is only a matter of academic interest; the size and the character of the local Jewish community influences a tendency towards informal resolutions of potential conflicts in the area of marriage law.

Zusammenfassung

Ketuba – Ehevertrag nach dem jüdischen Recht – und dessen Benutzung in den säkularisierten Rechtsordnungen

Artikel beschreibt die Ketuba, jüdisches Rechtsinstitut, das der zeitgenössischen tschechischen Fachliteratur unbekannt ist, als auch deren Entwicklung und die entsprechenden Reaktionen der säkularisierten Staaten mit großen jüdischen Gemeinden. Über die Jahrhunderte hat sich eine standardisierte Fassung der Ketuba entwickelt, die durch die lokalen Gewohnheiten ergänzt wurde. Darüber hinaus versucht man in der Ketuba das Problem der Parteien „aguna“ zu lösen, d.h. das Problem der nach dem weltlichen Recht geschiedenen Parteien, wo eine der Parteien die Ehescheidung gemäß dem jüdischen Recht hindert. Einige Rechtsordnungen, wie z. B. des Staates New York oder in England und Wales haben eine spezielle rechtliche Regelung angenommen, nach der die weltliche Ehescheidung erst nach der Erfüllung der Anforderungen des jüdischen Rechts erfolgen kann. In einigen Fällen wurde die Ketuba (einschließlich der Bestimmungen über den Religionsschiedsorgan für die Ehescheidung) als ordentlicher zivilrechtlicher Vertrag anerkannt, der von den weltlichen Gerichten erzwungen werden kann. Zur Zeit ist die Erzwingbarkeit der Ketuba in der Tschechischen Republik eine eher akademische Frage; die Größe und Natur der hiesigen jüdischen Gemeinde führt dazu, dass informelle Lösungen der eventuellen Konflikte im Bereich des Eherechts bevorzugt werden.

Riassunto

Ketuba, il contratto matrimoniale secondo il diritto ebraico e il suo uso nei sistemi di diritto secolare

Il testo descrive il ketuba, un istituto di diritto ebraico finora sconosciuto alla letteratura specializzata contemporanea ceca, il suo sviluppo, contenuto e reazioni su di esso da parte degli stati con comunità ebraica notevole. Il ketuba dopo uno sviluppo plurisecolare ha preso la sua forma standartizzata, essendo completato dalle usanze locali. Si rivelano tendenze a risolvere il problema chiamato *agune* – cioè il problema delle parti divorziate secondo il diritto secolare dove comunque una delle parti resiste a garantire all'altra anche un divorzio secondo il diritto ebraico. Alcuni sistemi legali, per esempio quei d'Inghilterra o dello Stato New York hanno reagito condizionando il divorzio secolare con la verifica dei presupposti per il divorzio religioso. In alcuni casi i ketuba, nei quali ci sono inclusi anche compromessi designanti un organo d'arbitraggio religioso, sono stati riconosciuti come contratti civili rivendicabili davanti al tribunale

secolare. Nella Repubblica Ceca d'oggi la questione d'esecutorietà degli obblighi presi dal ketuba presenta solamente un interesse accademico; le dimensioni e il carattere della comunità ebraica locale fa preferire soluzioni non-formali di eventuali controversie sorte nell'area di diritto matrimoniale.

O autorce

JUDr. Markéta Trimble Landová, Ph.D., J.S.M., je studentkou doktorandského programu na Právnické fakultě Stanfordovy univerzity (USA), kde v roce 2006 absolvovala magisterský program. Předtím vystudovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kde pod vedením profesora Jiřího Rajmunda Tretery vypracovala a obhájila v roce 1997 diplomovou práci „Židovské právo“ a v roce 2001 disertační práci „Ketuba (manželská smlouva podle židovského práva)“. Pracovala jako právník v Českém statistickém úřadu, Eurostatu, na Ministerstvu spravedlnosti ČR a od roku 2005 jako asistentka na Stanfordově univerzitě. Věnuje se srovnávacímu právu, právu duševního vlastnictví a mezinárodnímu právu soukromému.

JUDr. Markéta Trimble Landová, Ph.D., J.S.M., born in 1973, is a J.S.D. candidate at Stanford Law School (California, USA), where she received a master's degree in 2006. Before attending Stanford she studied at the Law School of Charles University in Prague where she – under the supervision of Professor Jiří Rajmund Tretera – wrote and defended in 1997 her thesis “Jewish Law,” and in 2001 her dissertation, “Ketubah (the Marriage Contract under Jewish Law).” She has worked as a lawyer in the Czech Statistical Office, Eurostat, and the Ministry of Justice of the Czech Republic, and since 2005 has worked as an assistant at Stanford Law School. She focuses on comparative law, intellectual property law and private international law.

JUDr. Markéta Trimble Landová, Ph.D., J.S.M., ist Studentin des Doktorandenprogramms an der Juristischen Fakultät der Stanforduniversität in USA, wo sie im Jahre 2006 Magisterprogramm absolvierte. Früher studierte sie an der Juristischen Fakultät der Karlsuniversität in Prag, wo sie unter der Leitung des Professoren Jiří Rajmund Tretera zunächst Diplomarbeit „Jüdisches Recht“ (1997) und später die Dissertationsarbeit „Ketuba – Ehevertrag nach dem jüdischen Recht“ verteidigt hatte. Sie war als Jurist im Rahmen des Tschechischen Statistischen Amtes, Eurostat and des Justizministeriums der Tschechischen

Republik tätig. Seit 2005 arbeitet sie als wissenschaftliche Mitarbeiterin an der Stanforduniversität. Sie widmet sich der Rechtsvergleichung, dem rechtlichen Schutz des geistigen Eigentums und dem internationalen Privatrecht.

JUDr. Markéta Trimble Landová, Ph.D., J.S.M., é studente del programma di ricerca alla Facoltà di Giurisprudenza della Stanford University (USA) dove nel 2006 si é laureata nel programma magistrale. Prima ha studiato la Facoltà di Giurisprudenza della Università Carolina dove presentò e difese la sua tesi „Il diritto ebraico“ nel 1997 e nel 2001 la sua tesi di ricerca „Ketuba (il contratto matrimoniale secondo il diritto ebraico“, sempre con l'aiuto del Prof. Jiří Rajmund Tretera in veste di relatore. Lavorava al Ente statistico ceco (ČSÚ). nell'agenzia Eurosat e al Ministero della Giustizia della Rep. Ceca. Dal 2005 é assistente alla Stanford University. Si dedica al diritto comparativo, diritto della proprietà intellettuale e diritto internazionale privato.